

Hvorfor overlever politisk korrupsjon i representative demokratier?

Leif Helland og Rune Sørensen*

December 3, 2008

Abstract

Det eksisterer en rekke formelle modeller av politisk korrupsjon i demokratiske regimer. Modellene kan ikke forklare at korrupte makthavere overlever valg i en verden uten informasjonssvikt og ideologisk polarisering. En observerer samtidig at åpenbart korrupte politikere kan overleve valg etter valg i velfungerende demokratier med moderat polarisering. I artikkelen skriver vi ned en svært enkel modell som kan forklare en slik observasjon.

*Norwegian School of Management, Nydalsveien 37, 0442 Oslo. E-mail: leif.helland@bi.no; rune.sorensen@bi.no.

Innledning

Grunnideen med representativt demokrati er at folket skal kunne kaste de styrende dersom disse misbruker sin makt, og ikke arbeider for borgernes beste. Korrupte politikere er naturlig nok innovative i sin søken etter metoder som skjuler korrupsjon. Det finnes samtidig representative demokratier der det har vært offentlig kjent at sittende politikere er korrupte. Likevel har disse ofte blitt gjenvalgt, og ikke sjelden mer enn en gang.

I Italia fikk kristelig-demokratiske politikere i store deler av etterkrigstiden fornyet tillit i valg etter valg, til tross for at de var korrupte og dette var offentlig kjent. Rettslig gransking hadde ofte ikke betydning for politikernes vilje til å stille til gjenvalg. Der granskede politikere stilte, hadde granskningen liten betydning for gjenvalgssannynligheten. Offentlig kjent korrupsjon medførte ofte *ikke* at sittende politikere ble kastet (Chang, Golden & Hill 2008). Tilsvarende; folk flest har vært velkjent med omfattende politisk korrupsjon i Hellas (Dobratz & Whitfield 1992) og Japan (Mamoru & Auerbach 1977). Slik innsikt har ikke vært til hinder for at korrupte politikere har blitt gjenvalgt flere ganger. Hvorfor kaster ikke velgerne korrupte politikere? Hvorfor aksepterer velgerne at folkevalgte misbruker makt til privat vinning (Verdensbankens definisjons av korrupsjon)? Hvorfor tolerer velgerne at politikere stjeler fra fellesskapet (Transparency Internationals definisjon)?

Foreliggende forskning

Agentmodeller ("agency models") for analyse av politisk korrupsjon kan klassifiseres etter to forutsetninger. For det første kan vi skille mellom modeller etter antagelser om politikerne. Noen modeller forut-

setter at alle politikere utelukkende forfølger sin snevre egeninteresse. Slike dårlige politikere er kun opptatt av å berike seg selv; eller søker posisjoner ene og alene for deres prestisje. Andre modeller forutsetter at det eksisterer en kombinasjon av gode og dårlige politikere. Gode politikere søker å fremme velgernes interesser. For det andre kan vi skille mellom modellene etter type velgerkontroll. Dersom valgløfter antas å binde politikerne vil velgerne avgi stemme ut fra løftene. Velgerkontrollen er prospektiv. Dersom valgløfter ikke binder vil velgerne avgi stemme med bakgrunn i den politikk som faktisk er ført. Velgerkontrollen er retrospektiv. Tabell 1 klassifiserer hovedmodellene i litteraturen.¹

Modellene undersøker i hvilken grad valgmekanismen er egnet til å disiplinere sittende politikere, og til å selektere kompetente og ærlige politikere. Modellutviklingen representerer en systematisk utforskning av en kjernebegrunnelse for demokrati: Med regelmessig mulighet til å bytte ut maktahvere med konkurrerende alternativer, kan velgerne begrense innslaget av rents ved å nekte dårlige makthavere gjenvalg (Popper 1989:344 flg., Hayek 1979:137 flg., Scumpeter 1943). Med rents forstår vi at politiske ledere øker egen velferd på borgernes bekostning. Korrupte ledere tar rents.

[Table 1 about here.]

Når vi forutsetter at det kun eksisterer dårlige politikere er utfordringen å utforme incentiver slik at dårlige politikere oppfører seg best mulig. Partikonkurransen kan gi slike incentiver fordi velgerne - alt annet likt - vil stemme på det partiet eller den kandidaten som tilbyr minst korrupsjon. Denne formen for disiplinering er analysert

¹Det foreligger en rekke utvidelser av disse kjernemodellene. For en mer fullstendig oversikt vises det til Besley 2006 og Persson & Tabellini 2000, kapittel 4.

i modeller der det forutsettes at valgløfter er bindende. Men hvorfor velge korruperte politikere som bare lover å stjele "litt" fra fellesskapet? Korruperte politikere vil vel stjele alt de kan når de først har fått maktposisjoner?

Antagelsen om bindende valgløfter blir ennå mindre akseptabel dersom velgerne står overfor en blanding av gode og dårlige politikere. Hvis vi legger til grunn at bare politikerne i utgangspunktet kjenner sin egen type, kan dårlige politikere hevde at de er gode, bli valgt og gjøre som de ønsker. Dermed blir forutsetningen om at politikere kan gi bindende løfter helt urealistisk. Det er bare ved å observere faktisk politikk av velgerne kan ha håp om å avsløre gode og dårlige politikere.

Dersom det kun eksisterer dårlige politikere, og disse ikke kan avgi bindende valgløfter, kan velgerne til en viss grad disiplinere politikerne ved å fastsette en nedre grense for hva de vil akseptere av politiske resultater. Velgerne fastsetter en reservasjonsnytte for gjenvalg slik at politikerne oppnår mer ved å begrense sitt tyveri, enn ved å stjele uhemmet. Når borgerne kan kaste politikere ansføres de folkevalgte til å stjele mindre enn de ellers ville ha gjort.

Antagelsen om at det kun eksisterer korruperte kandidater er svært pessimistisk. I en stor velgerskare må vi tro at det finnes noen som ikke er korruperte, og som er villige til å stille som kandidater ved valg. Med en kombinasjon av gode og dårlige politikere, kan politikere kastes eller gjenvelges avhengig av faktiske resultater: spesielt kan velgerne kaste politikere som har vist seg å være korruperte (seleksjon).

Men kan det også tenkes at velgerne ser seg tjent med å beholde en politiker selv etter at han eller hun er avslørt som korrupert? Eksempelene i innledningen antyder at dette kan være tilfelle. Det foreligger

også modeller der dette er en mulighet. Slike modeller bygger på bestemte former for informasjonssvikt, og forutsetter at velgerne er ideologisk motivert. Dersom de ideologiske kostnadene ved å stemme inn konkurrenten ikke oppveier gevinstene av at konkurrenten er mindre korrupt enn sittende makthaver, kan en korrupt makthaver overleve valg (Helland & Sørensen 2008, Besley 2006). I den foreliggende artikkelen undersøker vi om dårlige politikere kan overleve valg i en verden bestående av både gode og dårlige politikere, dersom det *ikke* foreligger informasjonssvikt *eller* ideologisk motivasjon. Før vi presenterer modellen vår går vi litt nærmere inn på argumentene i eksisterende modeller.

Den mest kjente modelleringen av partikonkurransens disiplinerende egenskaper kan tilbakeføres til Downs (1957). Downs modell viser at en to-partikonkurranse på en enkeltdimensjon, under visse betingelser, eliminerer politisk ekstreme kandidater. Dersom velgerne ikke liker at valgte ledere tar rents, vil partikonkurransen eliminere rents i denne modellen. En vinnende strategi vil være å ta marginalt mindre rents enn konkurrenten. Kandidater som legger avgjørende vekt på å vinne vil følgelig ikke ta rents i likevekt. Downs modell er utvidet i en rekke retninger. En interessant utvidelse finnes i Polo (1998) og Svensson (1997).² I disse arbeidene innføres en tilleggsdimensjon der partienes posisjoner står fast (f.eks. "ideologi", "kompetanse" eller "karaktertrekk"). Det antas også partiene liker rents, men er usikre på velgernes fordeling langs tilleggsdimensjonen. Partier som ønsker rents vil nå tilpasse seg slik at de reduserte vannersjansene ved å ta rents nøyaktig oppveies av nytten rents har. Det eksisterer følgelig likevekter der løfter om å ta rents ikke elimineres av partikonkurransen. En svakhet med Downsianske modeller er at disse er statiske og at

²Se også fremstillingen i Persson og Tabellini 2000, kapittel 4. Helland og Sørensen 2008a gir en mindre formell fremstilling av sentrale modeller på feltet.

valgløfter forutsettes å binde kandidatene. Statistiske modeller tillater en ikke å undersøke velgerens trussel om å nekte partier som har tatt rents gjenvalg.

Dynamiske modeller av partikonkurranse tillater en å stille interessante spørsmål om forholdet mellom seleksjon og disiplinering. Arbeidshesten i den delen av litteraturen som fokuserer på disiplinering er Ferejohn 1986. Forløperen til modellen finnes i Barro 1973. I Ferejohns modell gjennomføres det regelmessige valg uten noen klart definert sisteperiode. I hvert valg bestemmer en representativ velger seg for om han eller hun vil kaste eller beholde sittende makthaver. Dersom sittende makthaver kastes, innsettes en konkurrent. Det er ingen forskjell på preferansene til sittende makthaver og konkurrenten. Begge verdsetter posisjoner og misliker innsats. Makthaverne diskonterer også ned fremtidige begivenheter, slik at posisjoner (innsats) i fremtidige valg er mindre verdt (mindre kostbart) enn posisjoner (innsats) nå. Ved inngangen til hver ny periode trekkes de eksogene forholdene ("økonomiens tilstand") fra en sannsynlighetsfordeling. Dersom trekket er gunstig ("tidene er gode") kan sittende makthaver produsere et gitt resultat med liten innsats. Dersom trekket er ugustig ("tidene er dårlige") må sittende makthaver yte en høyere innsats for å nå samme resultat.

Trekket av de eksogene forholdene observeres bare av sittende makthaver, ikke av velgerne eller konkurrenten. Makthaverens innsats er heller ikke direkte observerbar. Det velgerne (og konkurrenten) kan observere er det politiske resultatet. I modellen bestemmer velgerne seg for et "forkastningsnivå". Det vil si et resultat som er godt nok til å begrunne gjenvalg. Det kreves at velgerens forkastningsnivå og sittende makthavers innsats er beste svar mot hverandre i enhver periode, slik at strategiene utgjør en delspillperfekt likevekt. Det eneste troverdige

løftet i modellen er et betinget løfte: Å produsere et resultat svarende nøyaktig til velgerens forkastningsnivå, dersom tidene er gode nok til å forsvare innsatsen som skal til. Siden de eksogene forholdene trekkes fra en sannsynlighetsfordeling, vil regjeringen yte en slik innsats i en andel av periodene. I de resterende periodene er tidene for dårlige til å forsvare den innsats som skal til for å bli gjenvalgt. Modellen åpner for at rent bakoverskuende velgere i noen grad, men ikke fullt ut, kan disiplinere sittende makthavere fra å ta ut rents.³

Selv om velgerne kan stemme ut sine makthavere i et demokrati, garanterer ikke dette at de beste alltid velges ut. Blant alle de ledere som potensielt kan velges (alle borgere som er villige til å stille), kan vi uten videre gå ut fra at det finnes alle slags avskygninger av kompetente og inkompetente kandidater; av rederlige og urederlige kandidater; av korruperte og ubestikkelige kandidater; av late og arbeidsomme kandidater; osv. Politikere kommer i alle avskygninger. I en slik verden skal demokrati ivareta to hensyn: i) selektene gode politikere, og ii) disiplinere dårlige politikere til å foreta gode handlinger.

En modell som åpner for både seleksjon og moralsk hazard i forbindelse med valg er Besley 2006.⁴ Forløpere til modellen finnes i Austin-Smith og Banks 1989, og i Banks og Sundaram 1993. I Besleys modell finnes det en andel dårlige og en andel gode politikere. Gode makthavere

³Dersom vi fjerner det eksogene sjokket i modellen til Ferejhon kan velgeren kreve en innsats som er akkurat stor nok til å forsvare verdien av å beholde maktposisjonen. Uten et eksogent sjokk vil en politiker bli sittende når han først er valgt inn. Det er også enkelt å omformulere modellen til å dreie seg om korrupsjon heller enn sviktende innsats (Persson, Roland & Tabellini 1997). Modellen kan også tilføres en rikere økonomisk struktur, som blant annet tillater en å trekke slutninger om handelshindringer og vekst (Aidt & Dutta 2000).

⁴Boken fra 2006 oppsummerer en stor teoretisk forskningsinnsats publisert i prestisjetunge tidsskrifter de ti siste år. Lesere som ønsker mer presise referanser vises til boken.

bruker alltid alle tilgjengelige skattemidler på (effektiv) produksjon av offentlige goder som velgerne etterspør. Dårlige makthavere beslaglegger alltid så mye fellesressurser som de kan for sitt private forbruk: de maksimerer rents for den gjenværende delen av spillet. Velgerne kjenner til fordelingen av gode og dårlige typer i populasjonen av kandidater, men bare kandidatene selv kjenner sin egen type (om han eller hun er god eller dårlig) med sikkerhet. Den enkleste modellvarianten har to perioder, med valg i starten av periode to. Siden rents diskonteres vil det alltid være fordelaktig for en dårlig makthaver å ta maksimale rents med en gang, heller enn å vente en periode på rents av samme størrelse. Hvis det ikke er noen annen informasjonssvikt blant velgerne enn usikkerheten om makthaverens type, kan velgerne følgelig selekttere perfekt etter å ha observert første periode produksjonen. Dårlige makthavere avslører seg ved å ta maksimale rents i første periode, og velgerne svarer med å kaste slike. Gode makthavere avslører seg selv ved ikke å ta rents i første periode, og gjenvelges. Modellen gir altså perfekt seleksjon, men ingen disiplinering av dårlige makthavere i første periode.

Besley utvider modellen ved at økonomien kan være enten høy- eller lavproduktiv. I en høyproduktiv økonomi "ligger det mer skatteinntekter på bordet" enn i en lavproduktiv økonomi. Økonomiens produktivitet avgjøres av tilfeldigheter ved inngangen til periode en, og økonomien beholder den samme produktiviteten i begge perioder ("sjokket er vedvarende"). Sittende makthaver observerer økonomiens faktiske produktivitet (i analogi til Ferejohn modellen), mens velgerne ikke gjør dette. Velgerne vet altså ikke med sikkerhet om økonomien er høy eller lavproduktiv, men det forutsettes at de kjenner sannsynligheten for disse to utfallene.

En dårlig makthaver som står i en høyproduktiv økonomi kan han-

dle på samme måte som en god politiker i en lavproduktiv økonomi, og ta mellomlegget som rents. Altså; om velgeren observerer en meget lav produksjon i første periode står han eller hun med sikkerhet overfor en dårlig makthaver, og bør kaste denne i valg. Dersom velgeren observerer en meget høy produksjon i første periode står han eller hun med sikkerhet overfor en god makthaver, og bør beholde denne i valg. Til sist; dersom velgeren observerer en mellomproduksjon i første periode kan han eller hun enten stå overfor en god makthaver i en lavproduktiv økonomi, eller en dårlig makthaver i en høyproduktiv økonomi som mimikerer en god makthaver i en lavproduktiv økonomi. Hvis velgeren avstår fra å kaste en slik makthaver kan en av to ting skje: i) makthaveren er faktisk god og velgeren får samme produksjon i siste periode som i første; ii) makthaveren er faktisk dårlig og velgeren får en meget lav produksjon i siste periode. Den eneste grunnen til at en dårlig makthaver legger bånd på seg i første periode er at summen av rents ved å ta moderat mye i første periode, bli gjenvalgt og ta maksimalt i siste periode, er større enn å ta maksimalt i første periode og ikke bli gjenvalgt.

En implikasjon i modellen er at demokratiske valg inneholder en avveining mellom seleksjon og disiplinering. Dersom velgerne bruker stemmestrategier som er egnet til å disiplinere dårlige makthavere til å produsere mer (feilallokere mindre fellesmidler) i første periode, så er grunnen til at de lar seg disiplinere at de forventer å bli gjenvalgt. Men å gjenvelge dårlige makthavere innebærer dårlig seleksjon. Demokratiske valg kan ikke gi perfekt seleksjon og perfekt disiplinering på samme tid, dersom sittende makthavere vet mer enn velgerne om sin egen type og tilstanden i økonomien. Slutningene hviler på utledning av Bayesisk perfekte likevekter.

Modellen kan utvides i en rekke retninger. Den grunnleggende avveinin-

gen mellom seleksjon og disiplinering forsvinner imidlertid ikke i disse utvidelsene. For eksempel er ikke en endelig siste periode nødvendig for å gi opphav til en slik avveining. En interessant utvidelse består i å la en andel av velgerne ha ideologiske preferanser over kandidatene, men samtidig la kandidatene være usikre på fordelingen av ideologiske preferanser i elektoratet (Helland og Sørensen 2008). Hovedkonklusjonene fra en slik modellutvidelse er: i) dersom en av kandidatene vites å ha et ideologisk fortrinn som gjør denne kandidaten forholdsvis sikker på å vinne, vil han eller hun vil ta mer rents, og ii) dersom ingen av kandidatene vites å ha et ideologisk fortrinn vil økt usikkerhet om (større spredning i velgernes ideologiske preferanser) lede til at sittende makthaver tar ut mer rents. Modellen åpner for at korruperte politikere beholdes i valg.

Vi kan oppsummere denne gjennomgangen med at foreliggende modeller analyserer situasjoner der velgeren enten står overfor bare dårlige politikere, eller står overfor en blanding av gode og dårlige politikere. I det første tilfellet finnes det statiske modeller med rent fremover-skuede velgere hvor sittende makthaver tillates å ta ut mer rents jo mer usikkerhet det er om velgernes ideologiske plassering. Det finnes også dynamiske modeller der makthaver er bedre informert enn velgerne om forholdet mellom innsats og sluttresultat. I disse modellene begrenses velgernes disiplinering av makthaverens private informasjon. I modeller med en blanding av gode og dårlige politikere skjer det en avveining mellom seleksjons- og disiplineringshensyn. Denne avveiningen drives av dårlige maktaveres mulighet for å utgi seg for å være gode når omstendighetene gjør dette opportunt. Med mindre elektoratet er ideologisk polarisert, vil velgerne alltid kaste sittende makthavere som har avslørt seg som dårlige. Litteraturen mangler en modell uten ideologi som forutsetter at det finnes gode såvel som dårlige politikere, og som samtidig åpner for at dårlige makthavere overlever valg etter

valg til tross for at de vites å være dårlige.

Modell

I det som følger skriver vi ned en svært enkel modell der sittende makthaver overlever valg etter valg, til tross for at det er åpent kjent at makthaveren er korrumpert. I modellen er det ingen ideologi. Vi starter med en verden der politikeren er juridisk forhindret fra å sitte mer enn et bestemt antall perioder ("term limits"). Deretter åpner vi for at politikeren kan sitte så lenge han eller hun har den nødvendige støtte i elektoratet.

Betrakt n stemmeberettigede borgere. Borgere er identiske i alle relevante henseender. Spesielt har de samme inntekt og betaler samme skatt på denne. Makthaver kan allokere de samlede skatteinntektene til et kollektivt gode, eller til eget privat konsum ("korrupsjon"). Dersom hele skatteinntekten allokeres til det kollektive godet, konsumerer hver borger z enheter av godet. La R betegne den andel av skatteinntekten som makthaver allokere til eget privat konsum ("rents"), og la $r = \frac{R}{n}$. En borgers konsum av kollektivt gode i periode t er følgelig lik $(z - r_t)$, $t \in [0, T]$, og hvor vi åpner for at T kan være både endelig og uendelig. Vi forutsetter at borgerens nytte av å konsumere det kollektive godet er lineær i kvantum av godet. I det videre legger vi forenklet til grunn at $\max r_t = z$.

Populasjonen n består av en andel $0 \leq \theta \leq 1$ "gode borgere" (G), og en andel $(1 - \theta)$ "dårlige borgere" (D). Bare den enkelte borger vet om han eller hun er av typen G eller D . En borger av type G setter $r_t = 0$ for alle $t \in [0, T]$ dersom han eller hun er makthaver. En borger av type D maksimerer alltid r_t for den gjenværende del av spillet dersom han eller hun er makthaver. Borgerne neddiskonterer

fremtidige gevinster med en felles faktor $0 \leq \delta < 1$.⁵

Spillet foregår som følger: Makthaveren i periode t tar allokeringsbeslutningen i t . Utfallet av allokeringsbeslutningen observeres av borgerne ved inngangen til periode $t + 1$, og borgerne bestemmer seg på bakgrunn av denne observasjonen for å beholde eller kaste makthaveren fra periode t . Dersom makthaveren fra periode t beholdes, tar denne allokeringsbeslutningen i $t + 1$. Dersom makthaveren fra periode t kastes, foretas det et tilfeldig trekk av en ny makthaver blant de n borgerne. Den nye makthaveren tar allokeringsbeslutningen i $t + 1$. Dette gjelder for alle $t \in [1, T]$. Makthaveren i $t = 0$ trekkes tilfeldig blant de n borgerne, og tar allokeringsbeslutningen i $t = 0$. Vi antar at n er meget stor. Sannsynligheten for at en bestemt borger skal bli trukket ut som makthaver er da (tilnærmet) lik null.

Endelig horisont

Betrakt et spill med $t = 0, 1$. En D -type har som dominant strategi å sette $r_1 = z$. Gitt at velgeren *vet* at han har trukket en D -type i $t = 0$, vil han ha som dominant strategi å kaste denne i $t = 1$. Dette fordi $r_1 = z$ gir velgeren et offentlig konsum lik null, mens et nytt trekk av makthaver gir $\theta \geq 0$ sannsynlighet for konsum $z > 0$. En D -type foretrekker $r_0 = z$ strikt fremfor $r_1 = z$ siden $\delta < 1$. Ved å velge noe annet enn $r_0 = 0$ avslører makthaveren seg som en D -type, og kastes. Det beste for en D -type er følgelig å ta $r_0 = z$. Denne analysen leder til et rakneproblem, og med endelig horisont kan ikke makthavere som vites å være korruperte overleve valg. Videre vil alle

⁵ $\delta \equiv \frac{1-p}{1+i}$, hvor p er en eksogen stoppsannsynlighet som er konstant over periodene og i er markedsrenten. Diskonteringsfaktoren fanger altså opp to forhold; risikoen for at spillet av en eller annen grunn ender (f.eks. fordi spilleren dør), og det forhold at gevinster i dag kan plasseres til en rente.

korrupte makthavere avsløre seg selv etter en periode, og korrupte makthavere vil følgelig bare sitte i en enkelt periode. Så snart en G -type er innsatt vil denne sitte med makten i resten av spillet.

Uendelig horisont

Betrakt en enkel kutt-strategi for velgeren, S_1 : Gjenvelg maktaveren i $t + 1$ bare dersom $r_t \leq r^*$. Per definisjon vil en G -type alltid sette $r_t = 0$. Anta at en D -type benytter følgende strategi, R_1 : Ta $r_t = r^*$ dersom ingen makthaver har blitt kastet etter å ha tatt $r_s \leq r^*$ i $s < t$; ta ellers $r_t = z$.

Legg merke til at R_1 bruker den hardest tenkelige trusel; dersom en D -type leverer det velgeren krever for gjenvalg, men likevel kastes, skifter alle fremtidige D -typer til å ta alt (dvs. z) i alle fremtidige perioder. Et løftebrudd fra velgeren glemmes altså aldri (til tross for at det gikk utover noen andre enn en selv, og uansett hvor lenge det er siden det hendte). Vi diskuterer betydningen av denne forutsetningen nærmere i siste avsnitt.

Vi spør først om (R_1, S_1) kan være en Nash likevekt. Det er ikke grunn til å tillate en D -type makthaver å ta mer rents enn nødvendig. Velgeren vil derfor sette r^* slik at en D -type gjøres indifferent mellom å ta alt nå (dvs. z) og bli kastet, og å ta mest mulig under bibetingelse av at gjenvalg oppnås. Det som maksimalt kan tas under bibetingelse av gjenvalg er $(z - r^*)$. En D -types forventede nytte av å spille R_1 mot S_1 er følgelig $EU_D(R_1, S_1) = r^* + \delta r^* + \delta^2 r^* + \dots = \frac{r^*}{1-\delta}$. Så lenge $z = \frac{r^*}{1-\delta}$, eller med andre ord så lenge $r^* = (1-\delta)z$, vil derfor R_1 være et bestesvar mot S_1 . I motsatt fall vil R_2 med $r_t = z$ være et bestesvar mot S_1 . I det videre kaller vi (av åpenbare grunner) $r^* = (1-\delta)z$ for incentivbetingelsen.

Kan S_1 være et bestesvar mot R_1 ? Vi trenger bare å sammenligne S_1 med en nulltoleransestrategi S_2 . S_2 stipulerer at makthaveren bare gjenvelges dersom $r_t = 0$ i enhver periode. Enhver strategi som lover gjenvalg for rents $r^* < (1 - \delta)z$ oppnår nøyaktig det samme som S_2 : at D -typer ikke lar seg disiplinere og derfor tar $r_t = z$. For velgeren har det heller ingen hensikt å benytte strategier som lover gjenvalg for rents $r^* > (1 - \delta)z$. Slike strategier gir *mer* til D -typeene enn det som er nødvendig for å sikre disiplin.

Velgerens forventningsverdi av S_1 mot R_1 er lik $EU_V(S_1, R_1) = [\theta z + (1 - \theta)(z - r^*)] + \delta[\theta z + (1 - \theta)(z - r^*)] + \delta^2[\theta z + (1 - \theta)(z - r^*)] + \dots = \frac{\theta z + (1 - \theta)(z - r^*)}{1 - \delta}$. Innsatt for incentivbetingelsen får vi at $EU_V(S_1, R_1) = \frac{\theta z + (1 - \theta)\delta z}{1 - \delta}$.

Velgerens forventningsverdi av S_2 mot R_1 er på sin side $EU_V(S_2, R_1) = \frac{\theta z}{(1 - \delta)(1 - \delta(1 - \theta))}$. Hvordan kommer en frem til dette uttrykket? Sannsynligheten for at den første G -typen trekkes ut i periode t er lik $\theta(1 - \theta)^{t-1}$. Den neddiskonterte strømmen av nytte *gitt* at den første G -typen trekkes ut i periode t er lik $(z\delta^{t-1} + z\delta^t + z\delta^{t+1} + \dots)$, eller $z\delta^{t-1}(1 + \delta + \delta^2 + \dots) = \frac{z\delta^{t-1}}{1 - \delta}$. Den forventede neddiskonterte nytten for velgeren av at den første G -typen trekkes ut i periode t er følgelig lik $\theta(1 - \theta)^{t-1} \frac{z\delta^{t-1}}{1 - \delta}$. $EU_V(S_1, R_1)$ er summen av disse forventningene over alle perioder $t \in [0, \infty]$. Det vil si $\frac{z\theta}{1 - \delta} [1 + \delta(1 - \theta) + \delta^2(1 - \theta)^2 + \dots]$. Dette uttrykket reduserer i sin tur til uttrykket i begynnelsen av avsnittet.

For at S_1 skal være et bestesvar mot R_1 må $EU_V(S_1, R_1) \geq EU_V(S_2, R_1)$, eller også må $\frac{\theta z + (1 - \theta)\delta z}{1 - \delta} \geq \frac{\theta z}{(1 - \delta)(1 - \delta(1 - \theta))}$. Etter å ha ordnet litt på denne betingelsen finner vi at S_1 er et bestesvar mot R_1 dersom $\delta(1 - \theta)(1 - \delta)(1 - \theta) \geq 0$. Betingelsen er innfridd for alle verdier på δ

og θ . Siden betingelsen er løst med incitamentbetingelsen innsatt, vil (S_1, R_1) alltid være en Nash likevekt.

Det neste spørsmålet er om denne Nash likevekten også er delspillperfekt? La oss først se på et enkeltavvik fra likevektsbanen for en D -type makthaver.⁶ Ved å avvike fra likevektsbanen vil en D -type oppnå en nytte på z i avviksperioden, og deretter en nytte på null i alle fremtidige perioder. Et avvik fra likevektsbanen er derfor avskrekket så lenge $z \leq \frac{r^*}{1-\delta}$. Dette er i sin tur sikret ved incitamentbetingelsen. La oss så se på avvik fra straffebanen for en D -type makthaver. Et slikt avvik må ta formen $r_t = r^*$ i avviksperioden. Deretter vender D -typen tilbake til strategiens forskrift om å velge $r_t = z$ i etterfølgende perioder. Dette innebærer at et avvik fra straffebanen er uprofitabelt dersom $z \leq r^* + \delta z$. Innsatt for incitamentbetingelsen ($r^* = (1-\delta)z$) finner vi at et avvik fra straffebanen aldri kan være profitabelt for en D -type.⁷

Det gjenstående spørsmålet er om velgeren kan profitere på enkeltavvik. Betrakt først et enkeltavvik fra likevektsbanen. Avviket består i at en D -type som har tatt r^* ikke gjenvelges. På likevektsbanen har velgeren en nytte svarende til $EU_V(S_1, R_1) = \frac{z-r^*}{1-\delta}$. Et enkeltavvik utløser et skift fra $r_t = r^*$ til $r_t = 0$ for alle fremtidige D -typer. Fra tidligere vet vi at dersom bare G -typer allokere skatteinntekter til offentlig produksjon så er nytteforventningen for velgeren lik $\frac{\theta z}{(1-\delta)(1-\delta(1-\theta))}$. Et enkeltavvik fra likevektsbanen er derfor uprofitabelt for velgeren

⁶Det kan vises at dersom det ikke eksisterer et profitabelt enkeltavvik, så vil det heller ikke eksistere profitable flergangsavvik (Fudenberg & Tirole 1991:Teorem 4.1). Det er derfor tilstrekkelig å demonstrere fravær av profitable enkeltavvik fra likevekts- og fra straffebanen for å begrunne en delspillperfekt likevekt.

⁷En G -type kjennetegnes av å alltid sette $r_t = 0$, og vil følgelig aldri kunne profitere på noe avvik fra hverken straffe eller likevektsbane.

dersom $\frac{z-r^*}{1-\delta} \geq \frac{\theta z}{(1-\delta)(1-\delta(1-\theta))}$. Innsatt for incitamentbetingelsen, og ordnet, finner vi at enkeltavvik fra likevektsbanen er uprofitabelt for velgeren dersom $\frac{\delta}{1+\delta} \geq \theta$.

Hva da med enkeltavvik fra straffebanen; kan et slikt være profitabelt for velgeren? Det relevante avviket fra straffebanen er å gjenvelge sittende makthaver selv om $r_t = z$, for deretter å returnere til straffebanen (der det bare gjenvelges dersom $r_t = r^*$). For velgeren er et enkeltavvik fra straffebanen uprofitabelt dersom $\frac{\theta z}{(1-\delta)(1-\delta(1-\theta))} \geq \frac{\delta \theta z}{(1-\delta)(1-\delta(1-\theta))}$, som er innfridd per forutsetning.

Oppsummert har vi at (R_1, S_1) er en delspillperfekt likevekt dersom $\theta \leq \frac{\delta}{1+\delta}$. Venstrsiden i denne betingelsen er lik $\frac{1}{2}$ for $\delta = 1$, og null for $\delta = 0$. Med ord; dersom andelen G -typer i populasjonen er høyere enn $\frac{1}{2}$ vil disiplineringstrategien ikke virke. Dersom andelen G -typer i populasjonen er lavere enn $\frac{1}{2}$, vil disiplinering kreve stadig høyere tolmodighet (δ), jo lavere andelen G -typer i populasjonen er. Disse sammenhengene er illustrert i figur 1.

[Figur 1 omtrent her]

Hva om vi er i et område der disiplineringstrategien ikke virker (ikke er delspillperfekt)? Legg først merke til at (S_2, R_2) er en Nash likevekt. Gitt at velgeren alltid setter $r^* = 0$ kan ikke en D -type gjøre det bedre enn å ta $r_t = z$. Motsatt; gitt at en D -type tar $r_t = z$ kan ikke velgeren gjøre det bedre enn å sette $r^* = 0$. Men er denne likevekten også delspillperfekt? Svaret er, ja for alle parameterverdier på δ og θ . Dette kan en enkelt innse ved å rekapitulere definisjonen av en delspillperfekt likevekt. Denne er en Nash-likevekt for alle delspill. I spillet er inngangen til hver ny periode et delspill. Det finnes to typer delspill. En type delspill der velgeren fikk z perioden før, og en type

delspill der velgeren fikk 0 perioden før. I den første typen delspill er et bestesvar å gjenvelge, i den siste typen delspill er et bestesvar å ikke gjenvelge. Velgeren responderer optimalt på sittende makthavers handlinger, og gitt velgerens responser er sittende makthavers handlinger optimale. (S_2, R_2) er altså en Nash-likevekt for alle delspill, og derfor delspillperfekt.

Vi viser nå at (S_1, R_1) er Paretoforetrukket fremfor (S_2, R_2) . I den første likevekten er velgerens nytteforventning lik $\frac{\theta z}{(1-\delta)(1-\delta(1-\theta))}$. I den andre likevekten er velgerens nytteforventning lik $\frac{\theta z + (1-\theta)\delta z}{1-\delta}$. Det siste uttrykket er (som vist over) større enn det første uttrykket dersom $\delta(1-\theta)[(1-\delta)(1-\theta)] > 0$. Velgerne foretrekker altså, for alle verdier på δ og θ , (S_1, R_1) fremfor (S_2, R_2) . Hva med en D -type? Incitamentbetingelsen sikrer at en D -type er indifferent mellom de to likevektene.

Går vi tilbake til figur 1, er det altså slik at selv om disiplinering Pareto-dominerer fravær av disiplinering, så er disiplinering bare troverdig for bestemte kombinasjoner av δ og θ (det skraverte feltet i figuren). Det er følgelig grunn til å tro at dårlige makthavere ikke lar seg disiplinere i del situasjoner der velgerne hadde tjent på disiplinering, og den dårlige politikeren ikke hadde tapt på dette (det hvite feltet i figuren). I situasjoner der disiplinering er troverdig, eksisterer det to delspillperfekte likevekter (S_1, R_1) (med disiplinering) og (S_2, R_2) (uten disiplinering). Hvilken av disse som vil bli spilt er ikke gitt; spillerne står overfor et valg av likevekt som må løses desentalt. Teorien gir ingen fast anvisning på hvordan problemet vil bli løst. At den første av disse likevektene Pareto-dominerer den siste kan likevel tenkes å bidra til at likevekten der dårlige politikere disiplineres blir valgt.

Diskusjon

Det er ikke uvanlig at *åpenbart* korrupte ledere overlever valg i velutviklede demokratier med moderat ideologisk polarisering. Eksisterende modeller kan ikke forklare dette fenomenet. I artikkelen har vi formulert en modell som bøter på dette.

Modellen sier at uttaket av rents vil være større med begrenset gjenvalgsmulighet ("term limits") enn uten. Dette er i tråd med empirisk forskning om effektene av begrenst gjenvalgsmulighet (Besley 2006:119-23). Med begrenset gjenvalgsmulighet kan det ikke forekomme noen disiplinering i vår modell. Seleksjonen er imidlertid perfekt, da alle dårlige politikere avslører seg og kastes etter en enkelt periode (nulltoleranse). Implikasjonen følger her av et standard rakneargument.

Med ubegrenset gjenvalgsmulighet blir implikasjonene rikere. Spesielt åpnes det for en avveining mellom seleksjonshensyn og disiplineringshensyn. Dersom fremtiden er verdifull og andelen gode politikere i populasjonen ikke er *for* høy, sannsynliggjøres disiplinering som en mulighet. Velgerne aksepterer heller å få noe fra en dårlig politiker nå, enn å måtte vente lenge på mye fra en god politiker. Effektiv disiplinering reduserer kvaliteten på seleksjonen. Når verdien av fremtiden synker og andelen gode politikere stiger blir disiplinering mindre sannsynlig. Dersom adelen gode politikere er tilstrekkelig høy bør vi vente å se at uredlige politikere alltid kastes, uansett hvilken vekt velgerne legger p fremtiden.

Modellen peker på en mekanisme som kan bidra til å forklare hvorfor det er vanskelig å bli kvitt politisk korrupsjon når denne først har satt seg i et samfunn. Det kan være dynamisk konsistent å tillate

valgte representanter å ta noe rents: Løftene om å beholde politikere som ikke stjeler ”alt for mye” er troverdige, og blir innfridd på valgdagen. Samfunn i en slik likevekt kjennetegnes sannsynligvis av høy tålmodighet og et betydelig innslag av korruperte kandidater.

Modellens disiplinering drives av en strategi der alle dårlige politikere tar alt de kan legge hånden på etter at velgeren har begått et enkelt løftebrudd. Dette er en maksimalt hard trussel. Truslen kan mildnes på i alle fall tre måter. For det første kan vi formulere en strategi der alle dårlige politikere tar alt ($r_t = z$) i k perioder etter et løftebrudd, for så å moderere sitt tyveri ($r_t = r^*$) inntil (et eventuelt) nytt løftebrudd. For det andre kan vi anta at D -typene kommer i to varianter; en variant som fortsetter å moderere sitt tyveri etter et løftebrudd, og en variant som tar alt etter et løftebrudd. Truslen er hardere jo større andel av D -typene som er av den siste varianten. Til sist kan vi formulere en strategi der alle D -typer tar alt (modererer sitt tyveri) med positiv sannsynlighet (med komplementær sannsynlighet) i perioden etter et løftebrudd, men hvor denne sannsynligheten synker med stigende antall perioder siden løftebruddet.

Konsekvensen av å mildne truslen er den samme, uansett hvordan vi velger å mildne den: settet av delspillperfekte likevekter som understøtter disiplinering krymper, og for en tilstrekkelig mild trussel vil disiplinering ikke lenger være mulig. Vi overlater til leseren å utvikle de ulike modellvariantene i detalj.

Litteratur

Aidt, T. & J. Dutta (2002): *Policy compromises: corruption and regulation in a democracy*. Royal Economic Society Annual Conference 2002/1.

Austen-Smith, D. & J. Banks (1989): Electoral Accountability and Incumbency. I: P. Ordeshook (ed.) *Models of Strategic Choice in Politics*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Banks, J. & R. Sundaram (1993): Adverse Selection and Moral Hazard in a Repeated Elections Model. I: W. Barnett et al. (eds.) *Political Economy: Institutions, Information, Competition and Representation*. New York: Cambridge University Press.

Barro, R. (1973): The control of politicians: An economic model. *Public Choice* 14:19-42.

Besley, T. (2006): *Principled Agents? The Political Economy of Good Government*. Oxford: Oxford University Press.

Chang, E., M. Golden & S. Hill (2008): *The electoral consequences of corruption*. Los Angeles: UCLA (upublisert).

Dobratz, B. & S. Whitfield (1992): Does Scandal Influence Voters' Party Preference? The Case of Greece during the Papandreu Era. *European Sociological Review* 8:167-180.

Ferejohn, J. (1986): Incumbent performance and electoral control. *Public Choice* 50:5-26.

Fudenberg, D. & J. Tirole (1991): *Game Theory*. Cambridge Mass.: The MIT-Press.

Hayek, F. (1979) *Law Legislation and Liberty. Volume 3: The Political Order of a Free People*. Chicago: The University of Chicago Press.

Helland L. & R. Sørensen (2008): *The Agency Cost of Partisan Dominance and Electoral Uncertainty*. Oslo: Norwegian School of Management BI (unpublished)

Helland L. & R. Sørensen (2008a): *Demokrati og effektivitet*. Oslo: Universitetsforlaget.

Mamoru, I. & M. Auerbach (1977): Political corruption and social structure in Japan. *Asian Survey* 17:556-64.

Persson, T. & G. Tabellini (2000): *Political Economics: Explaining Economic Policy*. Cambridge Mass.: The MIT-Press.

Persson, T., G. Roland & G. Tabellini (1997): Separation of Powers and Political Accountability. *Quarterly Journal of Economics* 112:1163-1202.

Polo, M. (1998): *Electoral competition and political rents*. Milano: Innocenzo Gasparini Institute for Economic Research (upublisert)

Popper, K. (1989): *Conjectures and Refutations. The Growth of Scientific Knowledge*. London: Routhledge.

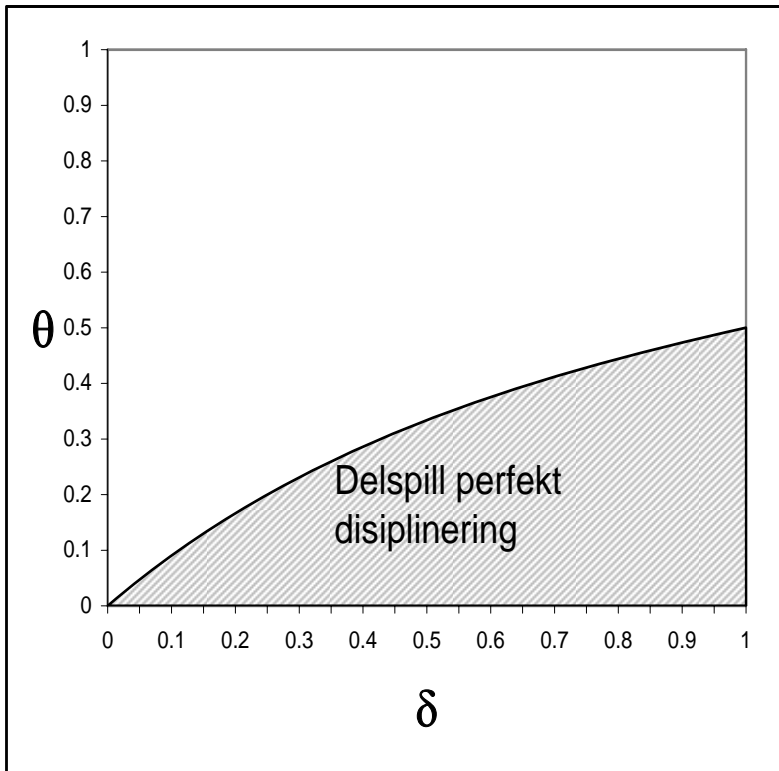
Schumpeter, J. (1943): *Capitalism, Socialism and Democracy*. London: Allen & Unwin.

Shleifer, A. & R. Vishny (1999): *The Grabbing Hand: Government Pathologies and their Cures*. Cambridge Mass.: Harvard University Press.

Svensson, J. (1997): *The control of public policy: Electoral competition, polarization and primary elections*. Washington DC: The World Bank (upublisert).

	Bare dårlige politikere	Gode og dårlige politikere
Prospektiv stemmegivning	Downs 1957 Polo 1998 Svensson 1997	
Retrospektiv stemmegivning	Ferejohn 1986 Barro 1973	Besley 2006 Helland & Sørensen 2008 Austen-Smith & Banks 1989 Banks & Sundaram 1993

Tabell 1: *Politiske agentmodeller klassifisert etter antagelser om politikerne og formen på velgerkontrollen*

Figur 1: *Disiplinering av D-type makthavere i en Delspill perfekt likevekt*